

PM

Antikvariska synpunkter på förslag till justering av detaljplan över Bro Hof Slott Golf Club

Upplands-Bro kommun
Stockholms län
2018-02-13

Dan Carlsson

Omslagsbild: Bro Hof slott från söder. Foto: Per Fladvad

Inledning

Brogård i Upplands-Bro kommun utgör en av många slottsmiljöer i anslutning till Mälaren med en historia som går ner i 1500-tal. Med tiden har många av dessa historiska miljöer fått en ändrad funktion och så är även fallet vad gäller Brogård, som idag går under namnet Bro Hof Slott och inom vars ägor golfklubben Bro Hof Slott Golf Club finns, vilket tydligt markerar en ny inriktning från den historiskt förankrade jordbruksverksamheten. Bro Hof Slott med samtliga byggnader och all mark ägs av privatpersonen Björn Örås. Bro Hof Slott Golf Club arrenderar själva slottet och två ekonomibyggnader samt marken för golfbanorna, ca 200 ha av totalt 550 ha.

Brogård har rötter tillbaka till medeltiden, men bosättning har funnits inom området sedan i alla fall den yngre järnåldern, speglat i de välbevarade gravfälten söder om kyrkan och runstenen längs vägen mot norr från kyrkan. Runstenen har tidigare varit inmurad i vapenhuset i Bro kyrka.

Nuvarande palatsliknande huvudbyggnad uppfördes 1888 efter ritningar av arkitekt Herman Holmgren, som en ersättning för en träbyggnad från 1700-talet som var starkt förfallen. I samband med anläggandet av huvudbyggnaden 1888 fick även omgivande parklandskap sitt nuvarande utseende. Under dåvarande ägaren, Johan Claes Eriksson Sparre, upplevde gården sin blomstringstid.

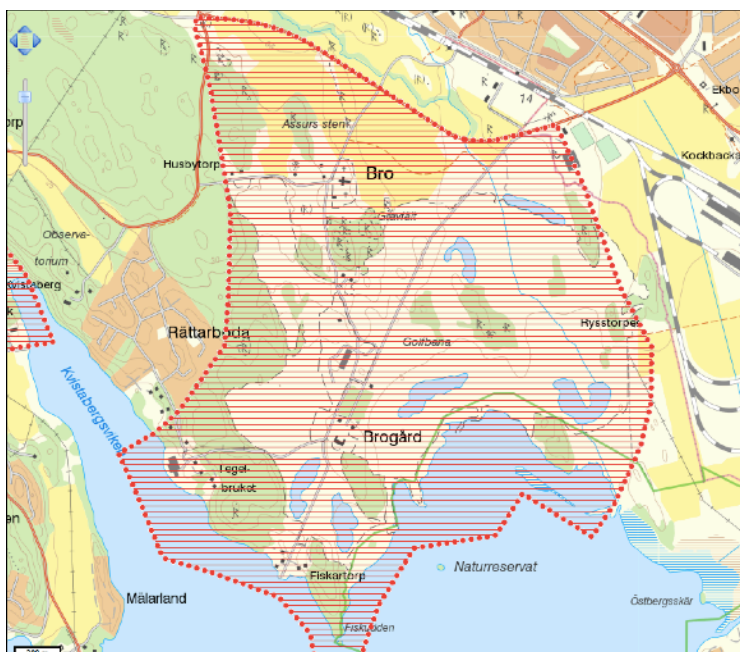
År 1968 såldes egendomen till KF som planerade att viss livsmedelsproduktion skulle förläggas hit. Så blev dock inte fallet utan gården förföll, liksom delar av landskapet, bland annat den invallning som skedde på 1940-talet för att skapa mer åkermark.

År 2002 sålde KF hela gårdskomplexet till Björn Örås, vilken tog initiativet till att bygga golfbana på delar av den tidigare åkermarken samt att upplåta huvudbyggnaden och ett par andra byggnader till golfverksamheten.

År 2004 fastställde Upplands-Bro kommun en ny detaljplan för området som tillät hotell-, konferens- och golfverksamhet, där det ingick att anlägga två banor med 18 hål vardera, ett whiskeydestilleri och tillföra ett antal byggnader som grund för en konferensanläggning.

Som ett led i den fortsatta utvecklingen av området och en anpassning till nya behov, pågår nu ett arbete med ett förslag till revidering av vissa delar av detaljplanen. Eftersom hela området utgör ett riksintresse för kulturmiljövården finns det skäl att belysa vad dessa förslag till justeringar av detaljplanen innebär för riksintresset och i vad mån förändringarna skulle innebära påtaglig skada på riksintresset.

Föreliggande PM är upprättad på uppdrag av Structor AB av undertecknad docent Dan Carlsson, Arendus AB, som ett underlag inför planarbetet. Promemorian kompletterar den PM som undertecknad upprättade år 2004 inför arbetet med projektet Bro Hof och som ingick som ett underlag till detaljplanen.¹ Innan frågan om vad föreslagna justeringar av rådande detaljplan kan innebära kan det finnas skäl att belysa vad riksintresset Bro står för och vilka kärnvården som kan utläsas ur beskrivningen.

Figur 1. Riksintresset Bro enligt nuvarande avgränsning

¹ Att anlägga en golfbana i ett riksintresse för kulturmiljövården. Rapport ArkeoDok 2004

Riksintresset Bro

Det fysiska landskapsområdet som hyser Bro Hof Slott Golf Clubs anläggning sammanfaller i det närmaste helt med ett riksintresse för kulturmiljövården i Stockholms län. Det var 1987 som större delen av det nuvarande urvalet av riksintresseområden gjordes, dvs för mer än 30 år sedan. NLR var resultatet av att Regeringen i mitten av 1960-talet tog initiativet till den första fysiska riksplaneringen efter att man uppmärksammat hur såväl kultur- som naturområden skadades till följd av tätorternas och fritidsbebyggelsens expansion. Efter en landsomspännande inventering togs 1972 ett beslut om hur landskapet skulle disponeras för olika ändamål och hur motsättningar mellan olika intressen skulle lösas.

Riksintressena för kulturmiljövård är drygt 1700 till antalet i landet, varav 120 återfinns i Stockholms län, och där Bro, dvs Brogård, utgör en större miljö. Riksintressemiljöerna skall spegla hela befolkningens historia, vår kulturs framväxt och variationsrikedom, från forntid till nutid. Ett riksintresseområde anses vara värt att tas tillvara ur ett nationellt perspektiv. Det skyddas sedan 1998 genom Miljöbalken (MB), tidigare Naturresurslagen (NRL). MB ”syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö”. Det bör noteras att förekomsten av ett riksintresse inte automatiskt innebär stopp för exploateringar, men att väsentlig hänsyn måste tas som innebär att riksintresset inte utsätts för påtaglig skada och helst tas till vara som en resurs i samhällsutvecklingen.

En revidering, eller snarare förenkling, av beskrivningarna av riksintressena, gjordes på 1990-talet för att få en mer likartad bedömning över hela landet. Denna revidering kom dock inte att innebära en översyn av innehåll eller avgränsningar av riksintressena, vilket i praktiken betyder att det urval och de beskrivningar som gjordes på 1980-talet, är desamma än idag. Frågan om att se över urval och avgränsningar av kulturmiljövårdens riksintressen är idag i fokus, inte minst mot bakgrund av svårigheterna att på ett bra sätt integrerar riksintressena i den kommunala planeringen och många län genomför nu en

revidering av texter och avgränsningar som bättre skall fungera i dagens planverksamhet.

Ett av de län i landet där en översyn av riksintressena för kulturmiljövård pågår för närvarande är Stockholms län och ett av de teman man hittills enligt uppgift har bearbetat är *slott och herresäten*, där Bro Hof ingår. Vid kontakt med Länsstyrelsen har man påtalat att de nya beskrivningarna inte är klara och att det ytterst är Riksantikvarieämbetet som tar beslut om eventuella ändringar av riksintressena, utifrån Länsstyrelsens förslag, varför det ännu är den sedan 1990-talet beslutade beskrivningen av riksintresset som gäller.

Man kan förmoda att beskrivningen och värderingen av riksintresset Bro, måhända även avgränsningen, när den väl beslutas, kommer att till del avvika från den tidigare i och med att markanvändningen har övergått från att vara jordbruksmark till att bli golfbanor och att miljön genom den 2004 antagna detaljplanen tillåter en utbyggnad av golfbanor, konferensanläggning och destilleri vid slottet.

I avvaktan på en reviderad beskrivning och avgränsning av riksintresset är det således den sedan 1990-talet utformade beskrivningen och avgränsningen som gäller. Beskrivningen av riksintresset i sin nuvarande utformning lyder enligt följande;

Bro [AB 33] (Bro sn)

Motivering:

”Centralbygd med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet som idag domineras av Bro kyrka och Brogårds godskomplex, vilka präglas av det sena 1800-talets anläggningar. (Fornlämningsmiljö, Kyrkomiljö, Herrgårdsmiljö).”

De konkreta uttrycken för riksintresset beskrivs på följande sätt:

”Den idag övergivna *Husbyby*, som visar på områdets centrala funktion redan under järnåldern. *Assurstenens* runristning och *Assurs hög bland storhögarna på det stora gravfältet strax söder om kyrkan*, vilka vittnar om en vikingatida stormannagård. *Bro sockenkyrka* med äldsta delar från 1100-talet. *Brogårds säteri* som bildades vid mitten av 1500-talet, med nuvarande *huvudbyggnad från 1888, fyra 1700-talsflyglar, park och långa alléer*, en mängd *ekonomibyggnader, arbetarbostäder*

och *torp* samt *ångbåtsbrygga* och *tegelbruk* som varit i drift in i sen tid. Det *storskaliga odlingslandskapet* med stora arealer som skapats genom *inwallningar* på 1940-talet.”

De av mig kursiverade uttrycken i beskrivningen av riksintresset ovan kan sägas utgöra *kärnvärdena* inom riksintresset, dvs de uttryck inom riksintresset som är centrala för förståelsen av miljön och historien, och som också är väsentliga att bevara och att undvika att de utsätts för ”påtaglig skada”, som det uttrycks.

Riksintresset kan utifrån värdebeskrivningen sägas bestå av i huvudsak tre skilda delar och sambandet, såväl rumsligt som tidsmässigt, dem emellan.

1. Fornlämningar, medeltida kyrka
2. Herrgårdsbebyggelse, torpbebyggelse, parker och alléer etc.
2. Det storskaliga odlingslandskapet.

Från jordbruksmark till golfbanor

Under början av 2000-talet kom landskapet vid Brogård att läggas om från jordbruksmark, där stora delar då låg i träda och där marker och byggnader till del var förfallna, till en omfattande golf- och rekreationsanläggning som i princip kom att beröra i det närmaste hela det utpekade riksintresset, med undantag av miljön kring kyrkan och de söder om belägna gravfälten från sannolikt vikingatid.

Som ett underlag för arbetet med att anlägga en golf- och konferensanläggning inom riksintresseområdet upprättade undertecknad, på uppdrag av Structor AB, en PM för att belysa möjligheter och svårigheter att anlägga en golfbana inom ett riksintresse för kulturmiljövården utan att de kulturhistoriska värdena påtagligt skulle skadas². Rapporten kom även att ingå som ett underlag till den detaljplan som upprättades för bebyggelsemiljön kring slottet och tillhörande torp

och ekonomibyggnader och som antogs av Upplands-Bro kommun i september 2004.

Tyngdpunkten i rapporten tog upp frågan om att anlägga golfbanor inom åkermarken och tillhörande åkerholmar, uddar, vattendrag etc, dvs det handlade i hög grad om det öppna landskapets problematik avseende påverkan på riksintresset. Det konstaterades i rapporten att den del av riksintresset Bro som utgörs av fornlämningsmiljön och den medeltida kyrkan inre direkt skulle komma att påverkas av den planerade exploateringen, vilket också framgår av detaljplanen.

En del i konceptet Bro Hof var även att såväl bevara som att förbättra den kulturhistoriska miljön och i fråga om den äldre historien att anlägga en kulturstig i anslutning till kyrkan och fornlämningarna söder om kyrkan. I PM från 2004

Figur 2. Den välbevarade ladugården från 1800-talet. Foto Per Fladvad.

kunde konstateras att sedan värdebeskrivningen av riksintresset utfördes 1987, ”ett kraftigt förfall har skett av många delar av herrgårdsmiljön. Det gäller såväl byggnader som alléer, ångbåtsbryggan och tegelindustrin. I sammanhanget kan konstateras att länsstyrelsen har avskrivit frågan om att byggnadsminnesförklara Brogård, bl a mot bakgrund av det kraftiga förfallet av bebyggelsen. Ångbåtsbryggan är sedan en tid riven och tegelfabriken är under starkt förfall och flera av byggnaderna till herrgården under förfall”³

Som ett led i etableringen av golf- och konferensanläggning ingick i projektet att så långt möjligt även restaurera miljön, såväl vad gäller

²Att anlägga en golfbana i ett riksintresse för kulturmiljövården. Rapport ArkeoDok 2004

³ aa. sid 9

Figur 3. Ett av de välbevarade husen. Foto Per Fladvad.

bebyggelsen till Slottet som alléer och parker och andra delar av området, med det uttalade syftet att lyfta fram och bevara så stor del av miljön som möjligt, och ändå kunna anlägga en modern golf- och konferensanläggning. Bland annat fanns ambitionen att renovera och behålla hela 17 av 21 byggnader, att återskapa ångbåtsbryggan och att restaurera alléer⁴.

Med facit i hand kan man konstatera att många byggnader, om än ej alla, har renoverats och ingår numera i anläggningen, vilket gör att många av de väsentliga ekonomibyggnaderna, flera av torpen och en del andra byggnader, har renoverats och fått nya funktioner i sina gamla skal, även om några byggnader uppenbarligen bedömts för kostsamma eller svåra att renovera, som t ex det av tegel byggda vattentornet. En jämförelse mellan bebyggelsesituationen 1917, 1976 och dagens situation inom och i anslutning till den rådande detaljplanen visar på ett bra sätt de förändringar som skett avseende byggnader, alléer etc och vilka byggnader som ännu kvarstår på samma ställe idag.

Vad avser fornlämningsmiljön vid kyrkan och gravfälten ingick i konceptet att anlägga en form av kulturstig. Idag finns en stig mellan de östra och västra delarna till kyrkan. När det gäller kulturstigen som skulle gå från kyrkan ner till Fiskartorpet har denna enligt uppgift omlokaliseras i planläggningen av Tegelhagen- KFs markområde väster om Bro Hofs markområden.

Anläggandet av denna promenadstig är planerat att ske i samband med utbyggnaden av Tegelhagen. Även skyltning vid gravfälten ingick i tankarna om att restaurera fornlämningsmiljöerna, liksom ett

Figur 4. Den restaurerade allén söderut från slottet mot Fiskartorpet med ett stort antal nyplanterade träd. Foto Per Fladvad.

Figur 5. Den återskapade ångbåtsbryggan vid Mälaren. Foto Per Fladvad.

fortsatt och helst utökat bete. Idag finns skyltar i anslutning till gravfältet. Området söder om kyrkan och öster om vägen till Bro Hof är betat och gravmiljöerna framträder väl i terrängen.

Man kan med andra ord notera att de planer och tankar som ingick i den ursprungliga planen för Bro Hof avseende den äldre historien till stora delar har genomförts, vilket är positivt för riksintresset.

⁴ aa. sid 9.

Även i andra avseenden har förbättringar skett som gynnat de kulturhistoriska värdena. En del av alléerna har planterats med nya träd, ångbåtsbryggan, som var helt borta, har idag återställts och parkområdet norr om slottet är öppet och välhävdad. Den slutsats som drogs i nämnda PM 2004, om de ambitiösa planerna fullt ut skulle genomföras, var följande; ”Sammantaget innebär detta att riksintresset i den del som berör herrgårdsbebyggelsen enligt min mening kommer att förstärkas och det skapas en bas för framtida underhåll och vård, något som saknas idag, som tidigare påpekats”.⁵

Sammantaget kan man konstatera att den ursprungliga ambitionen om att bevara, återskapa och använda ingående byggnader, att restaurera Ångbåtsbryggan, alléer och landskapspartier till stor del har följts. I det följande koncentreras resonemanget till det område som berörs av detaljplanen då det är inom denna som nu föreslagna förändringar är planerade.

Föreslagen revidering av detaljplanen och frågan om kulturmiljön

Det förslag som nu ligger om ändringar av rådande detaljplan innebär i princip tre åtgärder, vilka kortfattat behandlas nedan med avseende på påverkan på riksintresset för kulturmiljövård. Åtgärderna behandlas var och en för sig, men det bör noteras att det är den samlade bilden av påverkan som belyser i vad mån riksintresset kan sägas lida påtaglig skada av planerade åtgärder.

Inledningsvis kan det finnas skäl att kort beröra vad det något svårtydda begreppet ”påtaglig skada” innebär rent konkret. Begreppet är ett centralt begrepp rörande vilka åtgärder som kan tillåtas inom ett riksintresse, där en bedömning i princip görs av Länsstyrelsen som har att bedöma detta.

Att bedöma vad som är påtaglig skada är inte helt självklart. Somliga menar att det krävs personer inom det egna ämnesfältet för att tolka till andra yrkesgrupper på kommunerna vad begreppet syftar till. En annan kritik är att det ger för stora och vida möjligheter till tolkning⁶. Man menar att det är svårt att avgöra när flera mindre skador under ett längre tidsförlopp blir till en så stor skada att det kan räknas som påtaglig. Dessutom kan man tolka lagen på sådant sätt att det är okej att skada, så länge skadan inte är påtaglig. I *Boken om översiktsplan, del II* förklaras det att; ”som påtaglig skada anses endast sådan inverkan som har bestående negativa följder eller som tillfälligt kan ha mycket stora negativa konsekvenser.”⁷

Riksantikvarieämbetet har tagit fram en handbok rörande tolkning och hantering av riksintressena⁸ och där sägs att; ”Påtaglig skada kan uppstå om::

- en åtgärd mer än obetydligt skadar något eller några av de värden som utgör grunden för riksintresset
- den negativa inverkan blir så stor att området i något avseende förlorar sitt värde som riksintresse.

Vidare menar man i handboken att ” den breddade synen på kulturmiljön innebär att fokus i högre grad behöver läggas på kulturhistoriska samband och på möjligheterna att utveckla och stärka dessa. En sådan helhetsyn innebär att förändringar i den fysiska miljön ska inordnas i och anpassas till kulturmiljöns förutsättningar. Den innebär också att man vid tillämpningen av 3 kap. 6 § miljöbalken bör bedöma en åtgärd inte enbart efter hur den påverkar ett utpekad, avgränsat riksintresseområde utan också efter dess påverkan på den övergripande kulturhistoriska strukturen i vilket riksintresset ingår som en komponent” (sid 121).

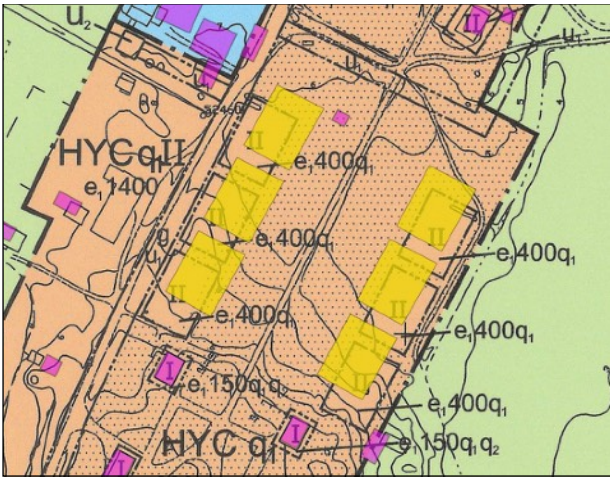
Utgångspunkten för att bedöma frågan om påtaglig skada utgår från värdena inom riksintresset och

⁵Att anlägga en golfbana i ett riksintresse för kulturmiljövården. Rapport ArkeoDok 2004

⁶ Riksintressanta kulturmiljöer. Resultat av en enkätundersökning och nya insatser. RAÄ 2007

⁷ Hugne, Kerstin (red). 1996. Boken om översiktsplan. D. 2. Översiktsplanen i lagstiftningen. 1 uppl. Karlskrona. Boverket.

⁸ Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6§ miljöbalken. Handbok. Rapport från RAÄ 2014

Figur 6. Med gul färg markeras den föreslagna nya placeringen av konferenshusen i relation till nu rådande detaljplan. Med violett färg markeras byggnader som fanns 1917.

framför allt då kärnvärdena. Ju tydligare dessa värden kan beskrivas, ju lättare blir det att tolka innebörden i begreppet i relation till de enskilda riksintressena. Det är med andra ord värdena som styr vad som upplevs som påtaglig skada, vilket också innebär att det kan skilja från område till område.

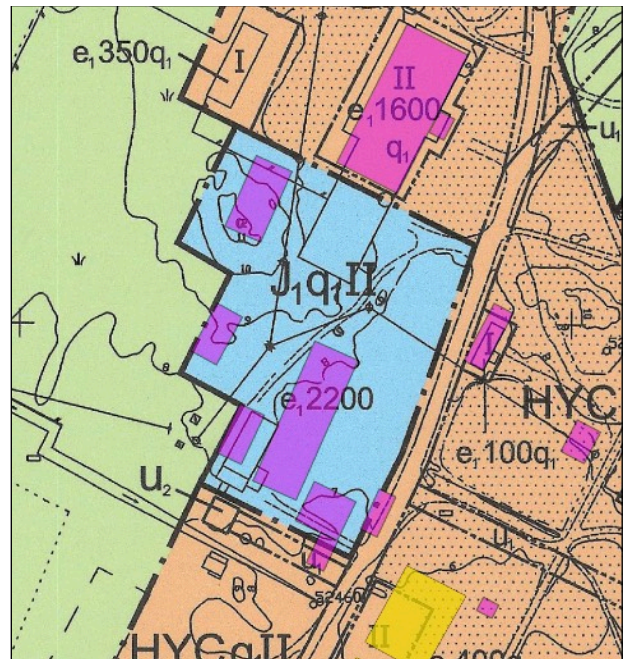
Som ovan påtalats innebär förslaget till ändring av detaljplanen över Bro Hof tre skilda åtgärder. Den första utgör ett förslag att flytta placeringen av de sex konferenshus som enligt beslutad plan avses anläggas inom parken norr om slottet (se figur 6). Justeringen av byggnaderna innebär en marginell förändring i relation till rådande detaljplan. Konkret betyder det att byggnaderna flyttas ca 10 meter in mot mitten av parken från båda sidorna och ca 20 meter längre mot norr. Flytten kommer att innebära att den nordsydliga vägglinjen mot mitten kommer att ligga i linje med de fyra, sedan 1700-talet, existerande flyglarna till slottet. Genom detta passas bebyggelsen in i de linjer som skapas av flyglarna till slottet, vilket förtydligar linjestrukturen i landskapet.

Genom den föreslagna placeringen av komplementbyggnaderna sparas dessutom fler av de mer betydelsefulla träden i parken som finns längs kanterna av denna. Sammantaget bedöms justeringen av bebyggelsens läge inte innebära någon negativ påverkan på de kulturhistoriska värdena.

Figur 7. Parken sedd mot söder med slottet i fonden. De planerade konferensbyggnaderna är placerade på ömse sidor av vägen upp mot slottet och förskjuts något in från kanterna i relation till rådande detaljplan. Foto Per Fladvad.

Den andra förändringen som föreslås i den reviderade planen innebär att ändra markanvändningen inom det område som i planen är avsatt till småindustri (J₁, whiskeydestilleri) och att inordna denna del i den övriga miljön som är avsatt för Hotell, konferens, golfcentrum (HYC). Sett ur riksintressets synvinkel utgör ett whiskeydestilleri en avvikande företeelse som inte kan sägas utgöra en logisk del av en historisk slottsmiljö, med en förankring i en medeltida situation, även om det har förekommit småindustri inom slottets marker;

Figur 8. Med blå färg är markerat område för småindustri (whiskeydestilleri). Området ligger utanför prickat område och utgör historiskt en väsentlig del av slottets område för ekonomibyggnader. Med violett färg markeras de byggnader som fanns i området år 1917.

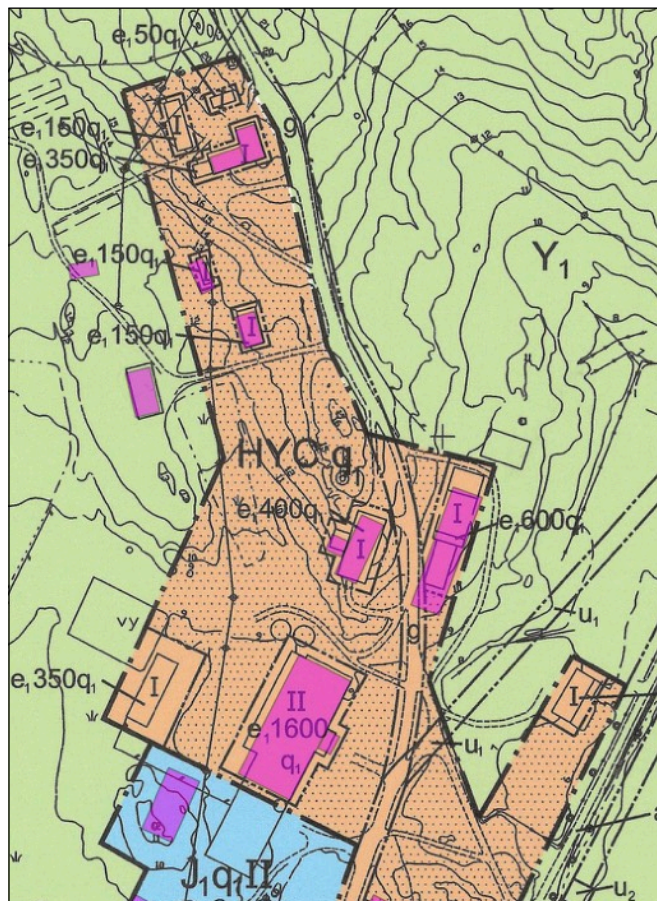
exempelvis i form av såg och tegelbruk. Ur denna aspekt kan det knappast ses som negativt sett ur riksintressets aspekter.

Den väsentliga frågan är på vilket sätt marken avses att nyttjas framöver. Följer man området bakåt i tiden hyser området en del av slottets ekonomibyggnader, och har gjort så sedan slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet, av det äldre kartmaterialet att döma. Kartan 1917 exemplifierar exempelvis att här fanns ett flertal byggnader, vilka idag till del har försvunnit. Strax norr om och delvis ingående i det aktuella området finns idag fungerande äldre ekonomibyggnader.

Området kan med andra ord historiskt ses som ett område nyttjat för ekonomibyggnader. I planförslaget föreslås området läggas samman med övriga delar av rådande plan avseende markanvändningen (betecknas ORC, dvs Hotell, konferens, golfcentrum) med bebyggelse högst 2 våningar och med markeringen **q1** (Värdefull miljö. Ändring av byggnad eller mark får inte förvanska dess karaktär eller anpassning till omgivningen. Ny bebyggelse och markanvändning ska utformas med särskild hänsyn till omgivningens egenart. Park och karaktärsträd ska i möjligaste mån bevaras).

Det väsentliga i en etablering av ny och kompletterande bebyggelse inom området bör vara att den, i enlighet med planbeskrivningen, anpassas till miljön, framför allt vad avser form och storlek. I fråga om påverkan på riksintresset, så som det kommer till uttryck i sin nuvarande skrivning och under de förutsättningar som gäller inom planområdet ORC, bedöms förändringen inte innebära skada på riksintresset. En väl utförd kompletteringsbebyggelse, med en anpassning till den historiskt framvuxna strukturen i landskapet, kan snarare förstärka riksintresset genom att bygga vidare på platsen som centrum för slottets ekonomibyggnader, i linje med exempelvis kartan från 1917.

Den tredje förändring som föreslås i den reviderade detaljplanen innebär att prickmarkeringen av marken inom området för ekonomibyggnaderna väster om vägen till slottet och norr om området avsatt för whiskeydestilleriet föreslås tas bort. Skälet

Figur 8. Det område som rör eventuellt borttagande av prickning är beläget väster om vägen till slottet och norr om avsatt område för småindustri. Med orange färg är markerat de byggnader som var i bruk år 1917. I söder rör det ekonomibyggnader och i norr av både mindre bostäder och ekonomibyggnader.

är att möjliggöra för komplementbyggnader för att svara upp mot dagens krav för att golfens driftområde ska kunna fylla sin funktion. Idag utgörs området av uppställningsplats för redskap etc till skötseln av golfbanorna.

Figur 9. Delar av området för slottets ekonomibyggnader används idag för uppställning av redskap etc för skötseln av golfbanorna. Foto Per Fladvad.

Prickmarkeringen av detaljplanen täcker i dagsläget, förutom ovan nämnda område, även hela området öster om vägen ner till slottet. Området för

destilleriet och området söder om, som i dag nyttjas för bland annat parkering, ingår inte i prickat område. Syftet med prickat område var att inte tillföra större byggnader i detta område som skulle påverka känslan, upplevelsen av den tidigare strukturen och karaktären av platsen för slottets ekonomibygnader. I planen beskrivs prickat område på följande sätt: *Marken får ej bebyggas.*

Ett borttagande av prickat område skulle i princip kunna öppna upp för en exploatering med bebyggelse som skulle kunna avvika från befintlig bebyggelse på sådant sätt att det kan bedömas som skada på riksintresset. Det väsentliga ur kulturmiljösynpunkt blir då vilka regler etc som kommer att gälla för delområdet för att undvika att skada uppstår.

Av planen framgår att hela planområdet, inklusive de delområden som inte är prickade, är betecknade med **q1** (Värdefull miljö. Ändring av byggnad eller mark får inte förvanska dess karaktär eller anpassning till omgivningen. Ny bebyggelse och markanvändning skall utformas med särskild hänsyn till omgivningarnas egenart. Park och karaktärsträd skall i möjligaste mån bevaras. Byggnader får inte rivas).

Räcker denna beskrivning som grund för att skydda riksintresset inom denna del? Innan ett resonemang om detta kan det åter vara på sin plats att belysa områdets historia. Som tidigare nämnts utgör området platsen för ekonomibygnader till slottet från slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet (före 1865 i vilket fall som helst och efter 1772 enligt det äldre kartmaterialet). Innan dess låg ekonomibygnaderna norr om slottet. Illustrerar man området för ekonomibygnaderna i ett antal tidshorisonter får man en illustration till hur området har varit utsatt för ständiga om-, ny- och tillbyggnader under årens lopp allt efter tidens behov (figur 9 på följande sida).

Situationen kan i hög grad jämföras med ett jordbruksföretag, där nya regler, nya maskiner etc ständigt kräver en anpassning till rådande situation. Ett företag av detta slag är ständigt under förändring vad gäller ekonomibygnader, medan mangårdsbyggnaden som regel förändras i betydligt mindre omfattning.

Resonemanget överfört till Bro Hof innebär att närområdet till själva slottet, flyglarna, parken och alléerna norrut och söderut från slottet är delar av miljön som över tid i ringa grad förändras och där de skilda delarna tillsammans utgör en helhet och som i ringa grad bör förändras, vilket gör en prickning av området logisk. Däremot kan en prickning av området för ekonomibygnader förefalla något ologiskt, mot bakgrund av en aktivitet som ständigt förändras och där nya behov av större eller mindre kompletteringsbyggnader uppstår, så som det alltid har fungerat.

Ett borttagande av prickningen av området, med ett bibehållet **q1**, eventuellt med någon kompletterande formulering som innebär begränsningar i storlek, form, belägenhet som direkt avviker från befintlig bebyggelse, bör kunna ske utan att de kulturhistoriska värdena påverkas negativt på ett avgörande sätt.

Väsentligt i sammanhanget är att befintlig bebyggelse inom området, där en del av byggnaderna är tillkomna före 1865 och som tydligt speglar den långa historien, kvarstår och bildar grunden för att läsbarheten av de kulturhistoriska sammanhangen bibehålls.

Sammanfattande synpunkter

Detaljplanen över Bro Hof Slott Golf Clubs område markerar väl de kulturhistoriska sammanhangen i landskapet och värdena som finns inom planområdet och behovet av skydd. Stor vikt har lagts sedan planen antogs att förbättra miljön och att lyfta fram och renovera kulturhistorisk intressanta detaljer, inte minst ett flertal byggnader, Ångbåtsbryggan och alléer.

För den fortsatta verksamheten finns nu ett förslag på vissa justeringar av detaljplanen, vilka bl a har att vägas mot de kulturhistoriska värdena som berör riksintresset Bro. Det bör noteras härvid att de föreslagna förändringarna rör närområdet till bebyggelsen och inte resterande landskapsdelar av riksintresset.

Tre skilda förändringar har förts fram. Dels en mindre flytt av de planerade konferensbyggnaderna

i parken norr om slottet, dels ett upphävande av avsatt område till destilleri (småindustri) och slutligen ett borttagande av prickning i kartan över området för ekonomibyggnaderna väster om vägen ner till slottet.

De tre skilda delarna har behandlats var och en för sig. Den slutsats som dragits i föreliggande PM är att den begränsade flytten av de planerade konferenshusen i parken skulle snarast förstärka de kulturhistoriska värdena genom att de träd som finns längs sidorna på parken i högre grad skulle kunna sparas samt att byggnaderna hamnar i linje med befintliga flygelbyggnader till slottet.

I det andra fallet är det svårt att ur kulturhistorisk synvinkel hävda att borttagandet av markeringen för småindustri i sig skulle innebära negativ påverkan på riksintresset, då ett whiskeydestilleri inte har någon historisk förankring i miljön. Området för destilleriet utgör en del av det område som sedan slutet

Figur 9. Byggnadssituationen inom Brogård med början 1865 och fram till våra dagar. Inledningsvis bör nämnas att platsen för ekonomibyggnaderna tidigare var där den violetta ytan markerar fornminnet, dvs platsen för gårdens ursprungliga ekonomibyggnader, troligen med rötter i 1500-tal när herrgården etableras. De färglagda byggnaderna i varje karta illustrerar utbredningen och omfattningen av ekonomibyggnader till Brogård. Man kan notera den omfattande om-, ny- och tillbyggnation som kontinuerligt har skett inom området väster om vägen ner till slottet. Området vid slottet är i ringa grad förändrat sedan den nya mangårdsbyggnaden anläggs 1888. I kartorna 1951 och 1979 (ekonomiska kartan) finns längst i norr ett antal smala byggnader som utgör en såg som fanns här. Den mest omfattande bebyggelsen är av naturliga skäl från 1900-talets mitt. Man kan notera att ett antal byggnader från mitten av 1900-talet har försvunnit till våra dagar. Notera att norr är åt vänster i kartorna.

av 1700-talet eller början av 1800-talet varit herrgårdens plats för ekonomibyggnader och rimligt vore att området inordnas i den miljö som illustrerar driften av området (tidigare jordbruk, numera golfbane- och konferensaktiviteter). Det bör dock noteras att eventuellt tillkommande bebyggelse bör anpassas till miljön i linje med vad som är inskrivet i detaljplanen.

Den tredje planerade förändringen innebär att den prickning av marken väster om vägen till slottet, och som markerar att ingen bebyggelse får anläggas, föreslås vid revideringen av planen att utgå. Det har i rapporten påtalats att det aktuella området utgör ekonomidelen av slottets verksamhet, med en ständig ny-, om- och tillbyggnad av skilda typer av hus, allt efter tidens behov och allt sedan ekonomibyggnaderna till slottet förlades hit under slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet.

Området fungerar även idag som ett område med ekonomibyggnader för golfbanans verksamhet, som i likhet med exempelvis jordbruk, har återkommande behov av att förändra, bygga till och komplettera bebyggelsen mot bakgrund av ändrade regler, verksamheter etc. Det har i rapporten förts fram det något ologiska i att låsa detta landskap till en rådande situation genom en prickning av området. Det väsentliga är att de byggnader som finns inom området, och som speglar en lång tids verksamhet, kommer att finnas kvar och att eventuella nytillskott anpassas till storlek, omfattning och lokalisering till den historiskt framvuxna strukturen.

Det måste slutligen betonas att ett borttagande av prickning av området, förutsätter att de riktlinjer som gäller för anläggande av eventuellt nya byggnader, ändringar av äldre etc, också fullföljs, för att inte de kulturhistoriska värdena skall påverkas. Om detta fullföljs bedöms de sammantagna förslagen till ändringar av detaljplanen inte innebära skada på riksintresset.

Källor

Kartmaterial

Brogård, geometrisk avmätning 1703. Karta förvarad på Brogård.

Brogård, arealavmätning 1865. Karta ur Bebyggelsehistorisk utredning (se nedan)

Karta över bebyggelsen vid Brogård 1779. Ur Bebyggelsehistorisk utredning (se nedan).

Herrgårdsbebyggelsen 1917. Karta ur Bebyggelsehistorisk utredning (se nedan).

Ekonomiska kartan 1951. Bladet 10I 9a Bro

Ekonomiska kartan 1979. Bladet 10I 9a Bro

Litteratur och utredningar

Att anlägga en golfbana i ett riksintresse för kulturmiljövården. Rapport ArkeoDok 2004

Fördjupat kulturmiljöprogram för Upplands Bro kommun, Stockholms läns museum 2001.

Hugne, Kerstin (red). 1996. Boken om översiktsplan. D. 2. Översiktsplanen i lagstiftningen. 1 uppl. Karlskrona. Boverket.

Brogård, bebyggelsehistorisk utredning, Rapport 2001:8, Stockholms Läns Museum.

Riksintressanta kulturmiljöer. Resultat av en enkätundersökning och nya insatser. RAÄ 2007

Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6§ miljöbalken. Handbok. Rapport från RAÄ 2014

Detaljplan för Brogård. Fastigheterna Brogård 1:88 samt delar av Brogård 1:84 och Nygård 2:6 i Upplands Bro kommun. Beslut september 2004.

Fornminnesregistret

Bro socken, Upplands Bro kommun, Uppland